

ПРАВНИ АСПЕКТИ НА ЗАЩИТАТА НА ЛИЧНИТЕ ДАННИ В СЪВРЕМЕНОТО ДИГИТАЛНО ОБЩЕСТВО

*гл. ас. д-р Даниела Петрова
Технически университет – Варна,
катедра „Социални и правни науки“*

LEGAL ASPECTS OF PERSONAL DATA PROTECTION IN THE MODERN DIGITAL SOCIETY

*Prof. Daniela Petrova, Ph.D.
Technical University – Varna,
Department of Social and Legal Sciences*

Резюме: Целта на автора в настоящата публикация е да представи законовите и професионални изисквания при защитата на личните данни в модерното дигитално общество. Да се определят обхватът и основанията за боравене с личните данни, които всеки един от нас предоставя в гражданско-правния оборот на обществените отношения.

Ключови думи: *правен базис, дигитално общество, защита, лични данни*

Abstract: The purpose of the author in this publication is to present the legal and professional requirements for the protection of personal data in the modern digital society. To determine the scope and grounds for handling personal data that each of us provides in the civil law turnover of public relations

Key words: *legal basis, digital society, protection, personal data*

DOI: <https://doi.org/10.36997/PPDD2021.135>

Въведение

Технологиите са в основата на правната трансформация на дигиталното общество. Европа има дълга история при разработването на правни разпоредби за поверителност, но все по-нарастващото значение на интернет в живота на европейските граждани доведе до по-

явата на ново право на правото на поверителност, това е правото на защита на данните. Защитата на данните е въпрос, който вълнува обществото и се разглежда задълбочено и широко от Европейския съюз и Съвета на Европа – представен в общите договори, както и в по-специфичните директиви и регламенти на ЕС. Скоростта на напредъка в интернет изисква непрекъсната преоценка на това как най-добре да се защитят интересите на хората, като същевременно се използват максимално всички предимства, които интернет може да предложи и може би един от най-положителните аспекти на този случай е неговият ефект при генерирането на дебати за това как най-добре да се регулира мрежата през следващите години.¹ Скоростното разрастване на интернет през последните двадесет години ни сблъсква с нови предизвикателства, отнасящи се до човешките права. Особено е положението в търсенето на баланс между свободата на медиите и свободата на изразяване, от една страна, и правото на неприкосновеност на личния живот и правото на защита на личните данни, от друга.²

Изложение

1. Национално и Европейско законодателство

1.1. Исторически преглед на правната рамка

Правото на неприкосновеност на личния живот е регламентирано в чл. 8 на Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ), който установява правото на зачитане на личния и семейния живот. Все по-технологизираното общество направи очевидна необходимостта от международен акт (Конвенция 108/1981) с изключителен акцент върху защитата на данните. Конвенция 108, приета през 1981 г.,³ е първият правно обвързващ източник при защитата на данните.

¹ A. Pease 1. CNR-IRPPS – The „right to be forgotten“: Asserting control over our digital identity or re-writing history? The case of Google Spain and Google Inc. v. AEPD & Mario Costeja González.

² [HTTPS://CITIZENRIGHTS.EUROALTER.COM/%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8/%D0%B4%D0%B8%D0%B3%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%B8%D0%B3%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82/?LANG=BG](https://citizenrights.eurolalter.com/%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8/%D0%B4%D0%B8%D0%B3%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%B8%D0%B3%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82/?LANG=BG)

³ Конвенция за защита на лицата по отношение на автоматичната обработка на лични данни относно надзорните органи и трансграничните потоци, (<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/181.htm>).

В Конвенцията за защита на лицата по отношение на автоматичната обработка на лични данни относно надзорните органи и трансграничните потоци са заложили минималните стандарти за защита на хората срещу незаконно събиране и обработка на данни, както и регулиране на транснационалния поток от лични данни. В нея е дадено определение за правото на личен живот и правото да се знае каква информация се събира за отделни лица (както и да бъде коригирана, ако е необходимо). Конвенция 108/1981 е ратифицирана от всички членове на ЕС и с това се даде възможност да се осигури обща рамка за защита на данните. В последващите стъпки на нормотворците на ЕС за защитата на данните е създаването на независими надзорни органи във всяка държава членка. За целите на тази конвенция в чл.2 са дадени легалните определения за: а) *лични данни* означава всяка информация относно определено или определяемо физическо лице (*заинтересовано лице*); б) *автоматизиран регистър с данни* означава всеки набор от информация, подложен на автоматизирана обработка; в) *автоматизирана обработка* включва следните операции, извършени изцяло или отчасти чрез автоматизирани средства: запаметяване на данни, извършване на логически и/или аритметични операции по отношение на тези данни, тяхното изменение, изтриване, извадки или разпространение; г) *администратор на регистъра* означава физическо или юридическо лице, държавен орган, институция или друг орган, компетентен съгласно вътрешното право да решава каква е целта на автоматизирания регистър с данни, категориите лични данни, които могат да бъдат запаметявани, и операциите, на които могат да бъдат подлагани те.⁴ Тази защита е гарантирана от правото на ЕС и Европейската конвенция за правата на човека. В тази гаранция влизат както неприкосновеността на личния ни живот, така и защитата на личните данни. Но тези права не са абсолютни, т.е. при определени обстоятелства и в определена степен те могат да бъдат ограничени.⁵

В първичното право на ЕС защитата на данните придобива ста-

⁴ Конвенция за защита на лицата по отношение на автоматичната обработка на лични данни относно надзорните органи и трансграничните потоци.

⁵ [HTTPS://CITIZENRIGHTS.EUROLTER.COM/%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8/%D0%B4%D0%B8%D0%B3%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%B8%D0%B3%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82/?LANG=BG](https://citizenrights.eurolter.com/%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8/%D0%B4%D0%B8%D0%B3%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%B8%D0%B3%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82/?LANG=BG)

тут на отделно основно право (чл. 8 от Хартата на основните права от 2009 г.). Тя е свързана и едновременно с това се отличава от правото на зачитане на личния и семейния живот (чл. 7). Основният инструмент на ЕС за вторично право за защитата на данните се явява Директивата за защита на данните (ЕО) 95/46/. Тя беше въведена през 1995 г., когато стана ясно, че четирите *свободи* (стоки, услуги, столици и хора) изискват хармонизиране на стандартите на ЕС за защита на данните в различните европейски страни.⁶ Директивата предлага интегриран подход към защитата на данните в цяла Европа, установяване на редица права и задължения, въпреки че държавите членки носят отговорността да ги прилагат независимо на национално ниво. Директивата за защита на данните от 1995 г. гарантира, че физическите лица имат силни права върху обработката и контрола на данните, които ги засягат, включително правото да възразят срещу обработката на данни и правото на достъп до данни. *Администраторът* на данните трябва да гарантира, че информацията се събира за *конкретни, изрични и законни цел*⁷ и трябва да положи всички усилия, за да гарантира, че данните са точни, и да ги поправи или изтрие, ако не са.⁸ Директивата за защита обаче налага задължението на държавите членки да предоставят редица изключения в случаи на обществен интерес, например същите стандарти за защита на данните не се прилагат в случаите на журналистически или художествен или литературен израз. **От 25 май 2018 г. във всички държави – членки на ЕС се прилага пряко Общият Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 г. относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните)**⁹ – консолидиран текст, който включва Регламент (ЕС)

⁶ Handbook on European data protection law, *European Agency for Fundamental Rights*, 2014, (<http://fra.europa.eu/en/publication/2014/handbook-european-data-protection-law>).

⁷ Directive 95/46/EC, article 6 (1) (b).

⁸ Пак там.

⁹ Общ Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 г. относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните), ОВ на ЕС от 04.05.2016 г. и неговата поправка, 2018 г.

2016/679, публикуван в Официален вестник на ЕС от 04.05.2016 г. и неговата поправка, публикувана на 23.05.2018 г. С него:

- се определят правилата по отношение на защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни, както и правилата по отношение на свободното движение на лични данни;
- се защитават основни права и свободи на физическите лица, и по-специално тяхното право на защита на личните данни;
- не се ограничава свободното движение на лични данни в рамките на Съюза, нито пък се забранява по причини, свързани със защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни.

Понятията с които борави регламента са подробно разписани в глава I, чл. 4. *Определения*, както следва, са: **лични данни** – означава всяка информация, свързана с идентифицирано физическо лице или физическо лице, което може да бъде идентифицирано (**субект на данни**); **физическо лице, което може да бъде идентифицирано**, е лице, което може да бъде идентифицирано, пряко или непряко, по-специално чрез идентификатор като име, идентификационен номер, данни за местонахождение, онлайн идентификатор или по един или повече признаци, специфични за физическата, физиологичната, генетичната, психическата, умствената, икономическата, културната или социална идентичност на това физическо лице; **обработване** означава всяка операция или съвкупност от операции, извършвана с лични данни или набор от лични данни чрез автоматични или други средства като събиране, записване, организиране, структуриране, съхранение, адаптиране или промяна, извличане, консултиране, употреба, разкриване чрез предаване, разпространяване или друг начин, по който данните стават достъпни, подреждане или комбиниране, ограничаване, изтриване или унищожаване; **ограничаване на обработването** означава маркиране на съхранявани лични данни с цел ограничаване на обработването им в бъдеще; **профилиране** означава всяка форма на автоматизирано обработване на лични данни, изразяващо се в използването на лични данни за оценяване на определени лични аспекти, свързани с физическо лице, и по-конкретно за анализиране или прогнозиране на аспекти, отнасящи се до изпълнението на професионалните задължения на това физическо лице, неговото икономическо състояние, здраве, лични предпочитания, интереси, надеждност, поведение, местоположение или движение; **псевдонимизиране**

мизация означава обработването на лични данни по такъв начин, че личните данни не могат повече да бъдат свързвани с конкретен субект на данни, без да се използва допълнителна информация, при условие че тя се съхранява отделно и е предмет на технически и организационни мерки с цел да се гарантира, че личните данни не са свързани с идентифицирано физическо лице или с физическо лице, което може да бъде идентифицирано; **регистър с лични данни** означава всеки структуриран набор от лични данни, достъпът до които се осъществява съгласно определени критерии, независимо дали е централизиран, децентрализиран или разпределен съгласно функционален или географски принцип; **администратор** означава физическо или юридическо лице, публичен орган, агенция или друга структура, която сама или съвместно с други определя целите и средствата за обработването на лични данни; когато целите и средствата за това обработване се определят от правото на Съюза или правото на държава членка, администраторът или специалните критерии за неговото определяне могат да бъдат установени в правото на Съюза или в правото на държава членка; **обработващ лични данни** означава физическо или юридическо лице, публичен орган, агенция или друга структура, която обработва лични данни от името на администратора; **получател** означава физическо или юридическо лице, публичен орган, агенция или друга структура, пред която се разкриват личните данни, независимо дали е трета страна или не. Същевременно публичните органи, които могат да получават лични данни в рамките на конкретно разследване в съответствие с правото на Съюза или правото на държава членка, не се считат за **получатели**; обработването на тези данни от посочените публични органи отговаря на приложимите правила за защита на данните съобразно целите на обработването; **трета страна** означава физическо или юридическо лице, публичен орган, агенция или друг орган, различен от субекта на данните, администратора, обработващия лични данни и лицата, които под прякото ръководство на администратора или на обработващия лични данни имат право да обработват личните данни; **съгласие на субекта на данните** означава всяко свободно изразено, конкретно, информирано и недвусмислено указание за волята на субекта на данните, посредством изявление или ясно потвърждаващо действие, което изразява съгласието му свързаните с него лични данни да бъдат обработени; **нарушение на сигурността на лични данни** означава нарушение на

сигурността, което води до случайно или неправомерно унищожаване, загуба, промяна, неразрешено разкриване или достъп до лични данни, които се предават, съхраняват или обработват по друг начин; **генетични данни** означава лични данни, свързани с наследени или придобити генетични белези на дадено физическо лице, които дават уникална информация за отличителните черти или здравето на това физическо лице и които са получени, по-специално, от анализ на биологична проба от въпросното физическо лице; **биометрични данни** означава лични данни, получени в резултат на специфично техническо обработване, които са свързани с физическите, физиологичните или поведенческите характеристики на дадено физическо лице и които позволяват или потвърждават уникалната идентификация на това физическо лице, като лицеви изображения или дактилоскопични данни; **данни за здравословното състояние** означава лични данни, свързани с физическото или психическото здраве на физическо лице, включително предоставянето на здравни услуги, които дават информация за здравословното му състояние; **задължителни фирмени правила** означава политики за защита на личните данни, които се спазват от администратор или обработващ лични данни, установен на територията на държава членка, при предаване или съвкупност от предавания на лични данни до администратор или обработващ лични данни в една или повече трети държави в рамките на група предприятия или група дружества, участващи в съвместна стопанска дейност; **трансгранично обработване** означава или: а) обработване на лични данни, което се осъществява в контекста на дейностите на местата на установяване в повече от една държава членка на администратор или обработващ лични данни в Съюза, като администраторът или обработващият лични данни е установен в повече от една държава членка; или б) обработване на лични данни, което се осъществява в контекста на дейностите на едно-единствено място на установяване на администратор или обработващ лични данни в Съюза, но което засяга съществено или е вероятно да засегне съществено субекти на данни в повече от една държава членка; При неспазване на правилата и в съответстващите извършени нарушения се понасят административни наказания „глоба“ или „имуществена санкция“ в размер до 20 000 000 EUR или, в случай на нарушител предприятие – до 4 % от общия му годишен световен оборот за предходната финансова година, която от двете суми е по-висока.

Дигитална среда и сигурност

От една страна, дигитализацията води до трансформация, която засяга всички сфери на живота (от личния до професионалния), като съпътстващо се променят и нормите на общуване (социални, правни, етични, морални). Този процес е с динамика, която трудно подлежи на всеобхватна правна регулация, но същевременно правният ред изисква, с оглед на стабилност в отношенията, да се даде нужната гаранция за защита на обществения интерес. В тази връзка процесът на дигитализация налага преосмисляне на утвърдени в различните отрасли на правото понятия, тяхната законова актуализация с оглед постигане на целта – адекватно регулиране на обществените отношения.¹⁰ **От друга страна**, в процеса на еволюция в отношенията е естествено да се направи и нужното за развитието на нормативната уредба и теорията, които да осигурят стабилност в отношенията между страните. На този етап правото повече от всякога е обвързано и с етичната страна на въпросите.¹¹ Законовата уредба в националното ни законодателство е регламентирана в Закона за защита на личните данни/ЗЗЛД/, където в чл.1 , ал.3 е посочена целта на закона - да се осигури защита на физическите лица във връзка с обработването на лични данни в съответствие с Регламент (ЕС) 2016/679, както и във връзка с обработването на лични данни от компетентните органи за целите по ал. 2. В ал.2 от ЗЗЛД се определят и правила във връзка със защитата на физическите лица при обработването на лични данни от компетентните органи за целите на предотвратяването, разследването, разкриването или наказателното преследване на престъпления или изпълнението на наказания, включително предпазването от заплахи за обществения ред и сигурност и тяхното предотвратяване.¹² Съгласно закона (ЗЗЛД) *лични данни* са всяка информация,отнасяща се до физическо лице, което е идентифицирано или може да бъде идентифицирано пряко или непряко чрез идентификационен номер или чрез един или повече специфични признаци. Информацията е най-ценният ресурс, с който всеки от нас борави. Ние полагаме усилия, за да намерим нужната ни информация, да я получим и за-

¹⁰ А. Андреева, Г. Йолова. За свободата и дисциплината в трудовото право – съвременни аспекти в дигиталната ера. // Бизнес и право №. 3, 2020, с. 57, (<https://mpr.ub.uni-muenchen.de/108871/>).

¹¹ Пак там, с. 63.

¹² Закон за защита на личните данни. // ДВ, №1, 2002; посл.изм. ДВ, №93, 2019.

плащаме цена, която има времеви и стойностен израз. За да получи информация и/или търсена услуга, всеки се легитимира с лични данни. За целите на съответните дейности се събират, обработват и съхраняват лични данни на потребителите. Тук следва да откروим **най-важното правно основание при предоставяне на данни – даването на съгласие** от страна на отделният индивид. **Правната база черпим от чл. 6 (1) от GDPR където легитимният интерес е обоснован като законосъобразност на обработването на личните данни.**¹³ Скорошно решение на Съда на ЕС постановява, че „правото на защита на данните не е (...) абсолютно право, но трябва да се разглежда във връзка с обществената му функция“ и също така следва да се разглежда с оглед на принципа на пропорционалността. Този принцип е ключов при взимането на решение за това дали едно право е нарушено или не. Например забраната за изтезание и забраната на робството са абсолютни права – безусловни. При тях не съществува обществен интерес, който би могъл да оправдае човешкото изтезание или поробване. Но от друга страна, свободата на словото и правото на защита на личните данни са относителни права, т.е. при определен обществен интерес те могат да бъдат ограничени – например свободата на слово не те защитава от това да издадеш държавна тайна, защото в този случай общественият интерес налага по-голяма защита на националната сигурност.¹⁴

Заклучение

В своята работа в интернет всеки от нас остава отпечатък, който не изчезва, а с времето става по-трудно достъпен. Правото да бъдеш забравен не е изключително право **По делото Гонзалес – Google Inc.** и **Google Spain** Европейският съд постановява решение през 2014 г. Правните критики се фокусират върху липсата на ясни и по-подробни критерии за защита на *правото да бъдеш забравен*, което създава много неясноти при прилагането на решението. В допълнение се изтъква като критика и прекалено широкото определение на съда

¹³ <https://www.privacy-regulation.eu/bg/6.htm>

¹⁴ <HTTPS://CITIZENRIGHTS.EUROALTER.COM/%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8/%D0%B4%D0%B8%D0%B3%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%B8%D0%B3%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82/?LANG=BG>

за *администратор на данни*. И също така опита на Съда да създаде баланс между правото на личен живот и останалите основни права, като в този си опит Съдът *de facto* е дал предимство на правото на личен живот. От изложеното можем да направим следните изводи и да предложим мерки за подобряване защитата на личните данни при използване на цифрови инструменти:

1) Правните аспекти на защитата на личните данни са многоаспектни и същите простират действието си както на национална територия, така и представляват трансгранични предизвикателства.

2) Налице са: необходимост от разработване на политика за защита на личните данни от работодателите, която е неделима част от фирмената политика; необходимост от провеждане на информационни кампании с адресат лица от различни възрастови групи, съобразени със степента на образователното равнище и придобитите знания; необходимост от отговорно административно управление на информационните технологии. Само с отговорно и информирано поведение ще се постига правилно прилагане на правната рамка в областта на защитата на личните данни

Използвана литература

Alice Pease1, CNR-IRPPS – The „right to be forgotten“: Asserting control over our digital identity or re-writing history?The case of Google Spain and Google Inc. v. AEPD & Mario Costeja González.

Андреева А., Г. Йолова. За свободата и дисциплината в трудовото право – съвременни аспекти в дигиталната ера.// Бизнес и право, 2020, №3, с.57, (<https://mpr.ub.uni-muenchen.de/108871>).

Andreeva A., G. Iolova. Za svobodata I disciplinata v trudovoto pravo-savremenni aspekti v digitalnata era. // Biznes I parvo, 2020, №3, s.57, (<https://mpr.ub.uni-muenchen.de/108871>).

Андрияна Андреева,& Галина Йолова. За свободата и дисциплината в трудовото право- съвременни аспекти в дигиталната ера. // Бизнес и право, 2020, №3, с.63, (<https://mpr.ub.uni-muenchen.de/108871/>).

Andreeva A., G. Iolova. Za svobodata I disciplinata v trudovoto pravo-savremenni aspekti v digitalnata era. //Biznes I parvo, 2020, №3, s.63 (<https://mpr.ub.uni-muenchen.de/108871>).

Директива 95/46 ЕО на ЕП на ЕС. // ОВ, L 281/31.

(Direktiva 95/46 EO na EP na ES. // OV, L 281/31).

Закон за защита на личните данни. // ДВ, №1, 2002; посл. изм. ДВ, №93, 2019.

Zakon za zachtita nalichnite dannii. // DW, №1, 2002; posl. izm ДВ, №93, 2019.

Конвенция за защита на лицата по отношение на автоматичната обработка на лични данни относно надзорните органи и трансграничните потоци.

Konvencia za zachitta na licata po otrochenie na avtomatichnata obtabotka na lichni Dannii otosno nadzorni organi I transgranichni potoci.

Общ Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 г. относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните).

Obsht Reglament (ES) 2016/679 na evropeiskij parlament I na Saveta ot 27 april 2016g. otosno zachitata na fizicheskite lica vav vrazka s obrabotvaneto na lichni Dannii I otosno svobodното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46 EO (Obsht Reglament otosno zachitata na dannite).

Наръчник по европейското законодателство за защита на данните (2014 г.). Европейска агенция за основните права

Narachnik po evropeiskoto zakonodatelstvo za zachtita na dannite, Evropeiska agencia za osnovnite prava

Интернет източници

<https://www.privacy-regulation.eu/bg/6.htm>

<https://citizenrights.euroalter.com/>

<http://fra.europa.eu/en/publication/2014/handbook-european-data-protection-law>.

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/181.htm>.

За контакти: гл.ас. д-р Даниела Петрова
Технически университет – Варна, кат.СПН
e-mail: daniela088@abv.bg